

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

KLASA: UP/I-612-08/26-06/0004

URBROJ: 532-05-01-02-02/3-26-01

Zagreb, 12. siječnja 2026.

Ministarstvo kulture i medija (OIB 37836302645) na temelju članka 15. stavka 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine” broj 145/24) i članka 6. stavka 2. Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 128/2025), donosi

ODLUKU

1.

Proglašava se da **Umijeće izrade riječkih morčića (*moretti fiumani*)** ima status kulturnoga dobra.

2.

Utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite kulturnoga dobra iz točke 1. ove Odluke:

- identificiranje, evidentiranje, dokumentiranje, znanstveno-stručno istraživanje, praćenje stanja
- omogućavanje dostupnosti javnosti sukladno načinima na koje nositelji upravljaju pristupom vlastitoj kulturnoj baštini ili njezinu dijelu
- poticanje prenošenja i njegovanja u izvornoj i drugim sredinama, poticanje revitalizacije kulturnog dobra ili njegovih segmenata
- uključivanje tema vezanih uz nematerijalna kulturna dobra u programe formalnoga i neformalnoga obrazovanja
- osiguravanje međusektorskog i interdisciplinarnog pristupa zaštiti i očuvanju uz prilagodbe suvremenim potrebama zajednica i nositelja
- povećanje vidljivosti, promicanje uloge i značenja kulturnoga dobra u društvu
- uključivanje zaštite i očuvanja kulturnog dobra u razvojne programe, planove i strategije
- u provedbe mjera zaštite potrebno je uključiti nositelje i po potrebi zajednicu, osigurati njihov pristanak u svim fazama provedbe mjera

3.

Nositelji su sve pravne i fizičke osobe evidentirane na Popisu nositelja koji je sastavni dio ove Odluke. Nositelj kulturnoga dobra dužan je provoditi mjere zaštite radi njegova očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra. Područni konzervatorski ured/služba dužan je o svim promjenama Popisa nositelja obavijestiti stručnu službu nadležne Uprave Ministarstva kulture i medija.

4.

Predmetno kulturno dobro s mjerama zaštite i očuvanja kulturnih dobara upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem **Z-7966**.

O b r a z l o ž e n j e

Umijeće izrade riječkih morčića (*moretti fiumani*), najčešće zlatnoga tradicijskog nakita, prepoznatljivo je po stiliziranom prikazu glave koji povežujemo s predajnom imaginacijom mediteranskih Maura.

Tradicija njegove izrade u Rijeci traje barem od 18. stoljeća, moguće i znatno ranije. U dugom kontinuitetu svoga postojanja postao je simbol grada Rijeke koji se danas aktualizira u različitim kontekstima. U prošlosti je bio najzastupljeniji u obliku naušnica, prvotno muških, a potom i ženskih, nošen od širokih društvenih slojeva. Naušnice su krasile i žene Grobinštine, Kastavštine, Vinodola, Gorskog kotara, na otocima Pagu, Rabu, Krku i Cresu pa čak i u udaljenijim krajevima. Poticaj da se morčići upotrijebe kao motiv za složenije izvedbe došao je od carice Marije Ane Savojske, supruge Ferdinanda I., austrijskog cara; od tada jednostavan motiv postaje nepresušnim izvorom za luksuzan nakit kompozitnog tipa (broševi, prsteni, privjesci, igle, dugmad, narukvice) poznatog pod nazivom *Moretto fumano*.

Izrada morčića je opala sredinom 20. stoljeća, kada se dramatično smanjuje broj zlatara koji poznaju tradicionalni način izrade. Popularnost morčića značajno je povećana u ranim 1990-ima zahvaljujući scenskim i karnevalskim aktualizacijama.

Najstariji rad o morčićima (danas izgubljen) rukopis je Riccarda Gigantea, sina riječkog zlatara – moretista Agostina Gigantea, iz prve polovice 20. stoljeća. Prvi znanstveni rad objavila je Radmila Matejčić 1964. godine. U prvim desetljećima 21. stoljeća uslijedilo je nekoliko monografskih publikacija autora Teodora de Canziani Jakšića, Erne Toncinich te posljednjeg majstora moretista, zlatara Gjona Antonija.

Više je tumačenja podrijetla motiva morčića. Sam naziv upućuje na Maurá, odnosno Arapina, Saracena (gusari Saraceni bili su u srednjem vijeku strah i trepet mediteranskih gradova). Postoje pučke predaje o sukobu s Osmanlijama odnosno Tatarima na Grobničkom polju nakon kojih je kreiran lik morčića, no njegovo ishodište vjerojatno treba tražiti i u heraldici (gdje se glave Mora/Maura pojavljuju već od 11. stoljeća) te europskom nadahnuću Orijentom i njegovim motivima tijekom 17. i 18. stoljeća. Crna boja kojom su prikazani odražava nekadašnje moralne i socijalne konotacije vezane uz Maure, shvaćene kao prijetnja s juga.

Utjecaj venecijanskog zlatarstva gdje su se izrađivali *Moretti Veneziani* također je evidentan, no širi kulturni kontekst predstavlja prisutnost „črnog Mora“ kao univerzalnog mediteranskog toposa. Njega nalazimo u tradicijskim pjesmama, viteškim igrama (Moreški), likovnim prikazima na pročeljima važnijih zgrada. Nošen kao nakit imao je isprva i zaštitnu, apotropejsku funkciju. Negdašnji moreplovcu nosili su ga u jednom, najčešće desnom uhu, vjerujući kako ih čuva od opasnosti i nedaća. S antropološkog stanovišta nošenje toga nakita može se tumačiti i kao ovladavanje ukroćenim „Drugim“.

U prošlosti su nositelji vještine izrade morčića bili majstori zlatari. Uglavnom smješteni u današnjoj Užarskoj, a nekada Zlatarskoj ulici u središtu Rijeke, svoje su znanje i vještinu prenosili pretežno pripadnicima vlastite obitelji. Tradicionalni način izrade morčića danas posjeduje samo posljednji moretist Gjon Antoni te njegov učenik Ivo Lipić.

Riječki morčić se oblikom i tehnologijom razlikuje od venecijanskih te valja zaključiti da se radi o zasebnom razvoju koji je rezultirao specifičnom originalnošću. Izvorno, tradicionalni morčić bio je oblikovan isključivo dvobojno, crnim i bijelim emajlom. Na crnoj pozadini morčićeve glave bijelim su točkicama naglašeni ogrlica i naušnice samog morčića. Na glavi je nosio osmerostranu krunu, a ispod vrata se nalazio štit od dva lovorova lista. Kasnije su se počeli unositi orijentalni motivi pod utjecajem venecijanskog morčića, nestao je štit s dva lovorova lista, počele su se koristiti i druge boje emajla te se dodavalo drago i poludrago kamenje (rubin, granat) i koralji.

Način izrade je sljedeći: u sipinu kost se utiskuje model morčića, a u nastalu šupljinu ulijeva se otopljeno zlato. Kad se ono stvrdne, dobiva se zlatni pozitiv čija se površina izdubi turpijama i noževima kako bi se na njega mogao nanijeti emajl, početno usitnjen u finu prašinu. Taj se prah stavlja u dušičnu kiselinu u kojoj stoji oko dva sata, a zatim se višekratno ispiru i osuši. Emajl se nakon toga

namače pola sata u vodi u kojoj su uronjene koštice od dunje (što služi kao ljepilo i katalizator) i ta se smjesa iglom nanosi na zlatni kostur. Na njemu se oblikuje glava, posebno se utisnu mjesta za ušne školjke te istakne plastika nosa i brade. Tri zlatne točke ostaju slobodne i predstavljaju oči i usta. Tako pripremljen model stavlja se u malu limenu pećnicu poput uzdužno presječenog valjka. Nakon tog prvoga emajliranja slijedi druga, preciznija faza. Dotjeruju se oblici ljudske glave, čiste se kanali, zatvaraju se eventualne rupice u emajlu i konačno se oblikuje nos i stavljaju crne točke po bijelom oglavlju. Na taj se način pripremljeni model ponovno stavlja u peć. Kad se izvadi iz vatre, zlato je crno pa se cijeli morčić stavi u blagi rastvor solne kiseline kako bi zlato postalo svijetlo. Nakon ispiranja morčić se očisti finim turpijicama i dovršava se glačanjem pomoću četkica. Riječ je o vrlo specifičnoj i sofisticiranoj tehnici koja svjedoči o visokim dometima riječkog zlatarstva i vrhuncu zlatarskog umijeća.

Riječki morčići, i danas protokolarni dar (kao pojednostavljena i jeftinija interpretacija onih izrađenih na tradicionalan način), ali i dio obiteljskog naslijeđa mnogih primorskih obitelji, važan su simbol identiteta Rijeke i njezinih stanovnika, pokazatelj duge tradicije riječkog zlatarstva, zahvaljujući kojemu je taj obrt bio prepoznat i cijenjen u europskom kontekstu.

Na osnovi postupka provjere i stručnog vrednovanja kojim je utvrđeno da su ispunjeni svi kriteriji propisani člankom 14. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Stručno povjerenstvo nadležno za vrednovanje svojstva nematerijalnih kulturnih dobara, na sjednici održanoj 8. prosinca 2025. godine donijelo je odluku kojom proglašava da **Umijeće izrade riječkih morčića (*moretti fiumani*)** ima status kulturnoga dobra u smislu članka 15. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te se, sukladno članku 19. stavku 2. istoga Zakona, određuje upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara (točka 4. Odluke).

Sustav mjera zaštite (točka 2. Odluke) određen je sukladno članku 19. stavcima 2. i 4. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Iz navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnome lijeku:

Protiv ove Odluke nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od isteka osmog dana od dana javne objave Odluke na mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ove Odluke za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

RAVNATELJ
Tomislav Petrincec, dipl. ing. arh.

Dostaviti:

1. *Svim nositeljima – objavom Odluke na mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija (strankama u postupku):*
Gjon Antoni, Stubište Marušinac 7, 51410 Opatija
Ivo Lipić, Šmogorska cesta 49, 51211 Matulji
2. Institut za etnologiju i folkloristiku, Šubićeva 42, 10000 Zagreb
3. Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Runjaninova 2, 10000 Zagreb
 - Područni konzervatorski ured Rijeka, Užarska 26, 51000 Rijeka
 - Odjel za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu, ovdje
4. Ministarstvo kulture i medija, Uprava za arhive, knjižnice i muzeje, Runjaninova 2, 10000 Zagreb
 - Odjel za Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ovdje
 - Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA
UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
KLASA: UP/I-612-08/26-06/0004
URBROJ: 532-05-01-02-02/3-26-02
Zagreb, 12. siječnja 2026.

Popis nositelja nematerijalnoga kulturnog dobra

Umijeće izrade riječkih morčića (*moretti fiumani*)

Nositelji dobra dužni su provoditi mjere zaštite radi njezina očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno tradicijske matrice i pojavnosti. O svim promjenama nositelja nadležno tijelo je dužno obavijestiti stručnu službu nadležnu za nematerijalnu kulturnu baštinu, koje će sukladno izmjenama revidirati Popis nositelja.

Fizičke/pravne osobe koje prakticiraju ili aktivno promiču **Umijeće izrade riječkih morčića (*moretti fiumani*)**:

1. Gjon Antoni, Stubište Marušinac 7, 51410 Opatija
2. Ivo Lipić, Šmogorska cesta 49, 51211 Matulji

RAVNATELJ

Tomislav Petrinec, dipl. ing. arh.
